

Житије и који је у светих оца нашег Мојсеја, архиепископа Новгородскога, чудотворца. Творба Пахомија Србина.

Међутим за једним великим и божанским мужевима, који су још од утробе материне освештани архијерејством, напоследку од Бога поштовани, и наставници људима бивајући, и многе који путем спасења настављају, многе од њих који велике беде по цркви од нечастивих примише, о урученом стаду о коме се бринуше, као и о онима које од јеретика држаше неоштећеним. Исто је с мученицима и мученицима све венчаним вишњим, који од тих бивајући архијереји пак под благочестивим царевима, као што видите, у благобитију живећи и ни од кога ратујући, него сами себи ратници беху, видевши неправедна, од царева и од велможа дела, видевши сироте праћеним, грабљеним и пљачканим; они тада изгубишене стрпљење, цареve облиचाваху, који и усклик «разумите, као и они и ви судију Цара имате на небесима» не желеше. Исто многи и од чувених благочестивих царева, обличења о правди не трпеше, многе светитеље од престола својих одагнаше; други пак, у благобитију живећи и у светлих риза ходећи, скоро творише, свагда узвишавајући се? Никако, страни овој пак све (пред) људима творећи, као да светитељства сан (не) понизише, на уму који сви ови имаху, као у претходећим и који недостаје, подобна овом сну. Исто свети, пребивајући, ови помишљаше, ниједан хлеба у сладости не јести, него и свагда помињући, каквим бедама апостоли пострадаша за стадо Христово, као пријемници њима тих снова, хтедоше све собом исправити, и свагда њихов глас беше: готово је срце моје, Боже, готово је срце моје! Ти пак не уклонише срца своја у слова лукавства, нити јелеј грешника помаза њихове главе; исто тих светих житија и повести и древним оним списатељима тешка беху и неудобна, чак и оне детаљно писане, ради тих високог пребивања и љубави, других ка Богу. Од садашњег пак рода ко од људи изрећи може или по достојанству похвалити, чијих се сами анђели житија удивише и похвалише их? Међутим светих похвала до самог Бога усходи, по говору Господњем, које рече Јован, као речи «прослављајући мене прослављају»; о њима житије по достојанству казати ко узможе?

Пролог.

Овај блажени отац Мојсије имаше отечество по добродетељи — вишњи Јерусалим, нижње пак отечество — Велики Новгород, рођен од благочестива родитеља оца, Филипа именом, благочестива и верна вери, богата пак и славна и доброродна. Испита свештена писма, од младости Христа узљуби, прохођаше често у свету цркву, ка деци која се играше није се приближавао. Тога ради веселила се у њега Божија благодат: утајивши се од родитеља својих, отиде у Тверску страну, и уђе у отрочки манастир Пресвете Богородице, постриже се од преподобног игумана; и пребивше ту у поседу; принуђен би отићи родитељима својим и родом отићи одатле, и приђе у Велики Новгород, у отечество своје, и усели се у манастир Пресвете Богородице на Коломцу. Који по следу приђе поново на Колмово ка преподобном Макарију, стрицу своме, и ту у велики подвиг даде себе, ка Богу и божественом љубављу загреја се, дан и ноћ поучава се, утуче тело своје; и достојан би чесног презвитерства, по овоме постављен би архимандритом од богољубивога архиепископа Давида тога града. Почившем пак Давиду, по извољењу Божјем, притом и свим људима изабран би Мојсије на место Давида архиепископа и постављен би архиепископом Великом Новгороду од преосвећенога Петра, митрополита све Русије, и добро напасаше стадо своје. Сабра пак многе писце књига, најмити их да преписују књиге свете; сазда пак многе манастире и свештене цркве, њих пак иконама украси и књигама удовољи, и би увређенима помоћник, удовим и сиротим заступник, и силних не устиде се, настављајући учењем својим на спасење. Пребива у архиепископији 7 година, сиђе у манастир, који јесте на Колмово, и потом на Деревјаницу, где манастир и цркву сазда. И по осмини десетак лета, на умору, престави се Василије архиепископ; свим пак људима и при том умољен би Мојсије пак и на архиепископство узет. И заповест пак и благословљење прими од Филотеја, патријарха Цариграда, и Алексеја, митрополита све Русије, напаса словесно стадо Христово, подвизава се подвигом добрим против Стригољниковаца и благочестије утврди, по седмој пак години сиђе пак и у манастир светога архангела Михаила на Сковоротку, који сам сазда; и ту поживе 3 године, то Господу оде пре осам (пада? на)

памет светих који су у оца нашег Григорија Богослова, и погребен би чесно архиепископом Алексијем у притвору светога архангела Михаила.

Чудо прво, о разбојницима, преподобног архиепископа Мојсија.

Летом немного мунувшим по успењу блаженог Мојсија, злоделни мужици са једно тридесет саветоваше се, говорећи: «идемо и разбимо на Скворотки манастир, ту Мојсије архиепископ имања много остави и тамо желимо калуђере савладати, и у њих отећемо, и удовољити се тим имањем». И тако саветоваше се, идоше, и приђоша близу манастира; јави се њима преподобни Мојсије архиепископ, узимајући их једног по једног, обвезаше по слатини, тамо их, остављаше свукуда уваљане; и приђе Мојсије, вукући их којекуда. Када се уморише, говорше им Мојсије: «пошто саветовасте се зло, и како се смете дрзнути и грабити обитељ моју? или не знате силе непобедивога војводе Господњег великога архангела Михаила? Ако се не покајете, то сви овде зло ћете погинути». Они пак с плачем и са сузама обе(ћа)ше покајати се. Преподобни пак Мојсије архиепископ изведе их од слатине и настави их на пут ка граду.

Чудо друго преподобног Мојсија архиепископа о Сергију архиепископу.

По многим годинама престављења његовог, овлада свесилном руком велики кнез Иван Васиљевич, и архиепископа сведе Теофила на Москву, уместо пак њега постави архиепископа Великоме Новгороду протопопа бившег Московског Сергија. Идући пак њему у Велики Новгород на обручење њему престола и мењајући њему манастир светога архангела Михаила, у њему пак би положено тело преподобнога архиепископа Мојсија, унутар манастира помолити се у цркви архангела Михаила. И савршивши пак Сергију молебан ту и тада исходи њему из цркве, дајући њему ковчег саздатеља цркве светога архистратига Михаила и манастира, преподобног архиепископа Мојсија. Сергије пак архиепископ, угледа ту ондашњег попа, заповеди њему отворити гроб архиепископа Мојсија. Свештеник пак уплашивши се додирнути раку преподобног архиепископа, отиде ка

археиепископу Сергију: «не смем, владико, дрзнути се да откријем мошти светитеља; твоје јесте светитељско дело, да светитеља гроб отвориш». Сергије пак архиепископ, слушавши ово од попа, вазнесе се умом висине ради сна свога, као од Москве приђе, велики грађанин, који племе њихово укори Сергија преподобног Мојсија архиепископа, рече: «кога, погледај овога сина странца?» И тако изашавши из цркве светога архистратига Михаила, изиђе из манастира и приђе у Велики Новгород. Би пак од тог времена Сергију архиепископу иступљење уму; и смисао одступивши од њега, исхођаше из келије безвремено и нелепо, а не по сну светитељства свога. Један придружи се њему у келију свог обитавања, тада исхођаше келији својој један, не обуче се у мантију, и седеше при цркви свете Софије, понекад при цркви преподобног Јефимија сеђаше. Пребивајући пак у епископији 9 месеци и дана 24 не оздрави, и тако одвезен би у манастир Сергија чудотворца, који је у Маковци. И виде у писму, у божественом Јевангелију, глас Господњи: прихватајући пророка у име пророштва, плату пророчку примиће. Пројављено пак о овоме и Господњим гласом, као пак који пророка и праведника не као пророка или не као праведника прима, лиши себе и оне плате, и чак пророка ради и праведника ради бивајући; а који није толико да не прима пророка, као праведника, у приговору или озлоби и дрзнути, не толико лишавања плате, и више пак и казнити постригом такве и много бољим. У Постањској књизи слушах Господа Бога, говорећи великоме Аврааму: «благословим те благословеног и проклињем те проклетог»; у виђењу таквих светих ради угодника Христових, благословом те благословим и презирањем те презирем, укорен сам укор прими. Укором укори угодника Христова, Мојсија, упаде сам Сергије у прекор; нико други међу људима би достојан Мојсија, сам не би био сасвим потребан међу људима, и достојанство не шаље архиерејску на Мојсија, и сам из тог пак испаде достојанства Сергије не по многима.

Чудо 3 светога Мојсија архиепископа о новгородцу Алексију.

Муж један од Великог Новагорода, именован Алексеј, купи дело. Прикључи се њему неко у лађи по реци Неви ићи у град, именован Выбор. Ходајући пак

њему по лађи, сатвори њему ђаво саблазн: сврже се с лађом у реку, и бистринама речним далеко снесе лађу од њега скоро на дно реке. Алексеј пак, не могаше по води пловити, потонути хтеде у дубину воде, предавши поверење рукама, тону пак он према сувоме, савивши и сломивши руку његову. У исто време малаксајући он и утапајући се, и виде мужа, који седи украшен довољном брадом, подиже њега водећи руком, низводно вративши га лађи, приведе њега у лађу. Том пак Алексеју, идући некада у тај пак Выбор с трговином са другим лађама, и наиђоше Немци разбојници, разбијаху лађе; Алексеј пак виде тог пак светитељског мужа на лађи, као и када виде да подиже њега под руку од воде, када се утопити хтеде у Неви, оста неповређен од разбојника. Не зна пак Алексеј, ко се јави на лађи његовој, и мољаше се и у мисли својој узнати, ко је спасао њега у напасти? Идући пак назад од Вибора к Великом Новогороду, јави се њему пак у утонћу сна тај пак стари муж, који га је избавио од утопљења пре и од пљачке последичне, говораше: «иди у манастир светога архангела Михаила, који саздах, и сатвори покров на гробу мом». И пришавши у се, Алексеј узрадова се, увидевши спасеног њега од утопљења и разбојништва; разуме за јављеног њему блаженог Мојсија архиепископа. И пришавши у Велики Новгород, сатвори покров, на исти образ светитеља Мојсија више заповеди, и придође у манастир великог архангела Михаила, благодарења узда светитељу Божјем Мојсију, и положи покров на гроб светога Мојсија, и отиде у дом свој, славећи Бога и блаженог Мојсија.

Друго чудодејствије светога новојављеног би, ово пак друго јављено (?). Слово похвално.

Да пак друге к овом, теку: диван је Бог у светима својим, и ти јеси Бог, један који твори чудеса, који толико прославља свете своје; и ако овај блажени Мојсије не би у 11 час већ у Христов виноград приђе, од првог часа, наречен од младости тог узраста, Господу дан и ноћ свим срцем служавши. Лако за апостолским стопама последовао јеси, и ти пак свештеноначалник и пастир Христов словесног стада, пастир, а не најамник, ница у цркви Божјој. Избран би небесног цара добри војник, у животу временом на страст

подвизава се борбом, и у божественом учењу преблаги, и у смирењу превисоки и нишчи духом, богат добродетељу, Тројици служителу, сасуд и жилиште свечесно томе би. И да кажемо друго, толко Давидски одлучи, као Божије државне земље веома пуно узнесе се, и светим, пак сушти на земљи Његовој, удиви Господа свом вољом својом у њих? Ако за смиривање моштију светитеља, већ дејствијем твари проповедају, и утихну телесни језик, но бивајућа чудеса још трубе вичу: ако и престави се од земље, но на небесима жив Тројици предстојиш, нама остави помен чесних моштију, од којих исцељења поцртавамо не толико телесна, него и душевна, која верују придошлим. О, архијереју пречасни, небески жителу, преподобнима и праведнима удобрење, који јеси савладанима тихо пристаниште и жалосним милостиво утешење, слепима вођа, старима штап! кротак пак и милостив, оче, свима био јеси, све као отац љубљаше и за све бригу имаше, и свима душевне ране облага, и свима целитељни пластир према тим сонетно прилагаше и уљем миловања их помазиваше. И не сребру и злату тежитељ био јеси, друго у место тако добру промену, говорећи пак пре свих — начелу премудрости и страху Господњем научио си се и љубав ка Богу и ка свим људима нелицемерну стекао си, ка овима пак и простоту телесну и душевну незлобивост, и уздржање за све пак и долепривлачеће, бдење и пост, молитву и веру несумњиву, и сузе и скорушено срце, које ради рече се: срце скрушено и смирено Бог неће понизити. Да пак против ових од Бога одмазду прими? — лукавих бесова од човека одагнање и недуга исцељење: слепима прогледање, хромима ход, прокаженима очишћење, ослабљенима стегнуће, несрећним исправљење, лишеним ума с Богом целомудрење, још више ухо глухима, и око слепима, и ноге хромима, свакоме — све био јеси, тим пак Христове привео јеси. Приђимо пак и ми у свечасни празник великог архиереја Мојсија, ликовање то саставивши у песми и певању, радујући се, венчани тим врхом, припадајући и молимо се: моли се, светитељу, за све, који чесну помен твоју поштују, избавити од врага видљивих и невидљивих; тежи за наше немоћи и лењости, тежи ти лукавог који нас клевета и озлоби, тежи нам који и природу нашу и удове пужемо и ка лукавом злобу текући; одатле пак и твоју помоћ требамо, милостиво исходујући за нас ка Богу; да као, увек беше с нама, много за нас бринући и промишља нам корисно, тако

и сада подавај молитвама ти све, чак ка спасењу, прошења: благочестивим кнезом нашим победу над противним даруј, архијереја пак, Божијег светитеља, који љубављу часно твоју победу сатворивши, освети и све нас помилуј молитвама ових, који тебе ради Божја молења и молитве приносе, и ове донеси ка Сведржитељу Богу и моли за нас, да сагрешења опроштај примимо у дан суда, и вечни благослов да нас снађе. И пак ка похвалама устремимо се и на предложено узиђимо. Тај би архијереј смирен целомудријем и поштован и ништељубив, који јесте оцима отац, светитељима благолепије и молитвеник крепак, чистоте руководитељ, целомудрију образ; ангелским животом на земљи поживе и у Великом Новогороду на престолу архијерејства чином божественим почаствован и украшен, исија, као звезда пресветла, и би многима успех и многима на спасење. Ми пак вером и љубављу припадајући, са умилењем попедничким очима и тамно сада додирује, и рукама обухвата, љубазно целујући раку, чесне мошти твоје, и помен твоју свету благочесно празнујемо. Да за узмажемо теби дати на похвалу твој помен сврховито: ангела ли тебе нареченим, као у плоти безплотно поживео јеси? О, свече Божји и угодниче Спасов, о светитељу архијереју, изабраниче Христов, о свечасна главо, о пастиру нама часни и учитељу, о казнитељу благих, учећи их ка разуму божественоме! Радуј се, тврдо основање отечеству своме. Радуј се, као пастир истинити, који полага душу своју за стадо именито. Радуј се, као од младости који си Богу радио. Радуј се, као што мирско све одбацио јеси и Христов јарам на раме узео, усрдно Томе последовао јеси. Радуј се, као уручено ти стадо добро упасао јеси. Радуј се, Премудрости Божје престо украсио јеси и град свој чудесима озарио. Радуј се, разобличивши злоказнену јерес Стриголникову. Радуј се, светитељу Мојсије, Великоме Новогороду похвало и све Руске земље пресветли светилниче. Радуј се, свештени оче, насадитељу винограда Христова у дому Божје Матери, који сам саздао јеси. Радуј се, начелниче и посебниче хотећим спасти Христово стада словесних оваца. Радуј се, блажени оче, умноживши таленат Господњи своме. Радуј се, оче освећени, пастиру и учитељу Христовог стада, које сачува и сапоштова од вукова мислених. Радуј се, извесни хранитељу апостолских предања, отачких заповести 7 собора. Радуј се, преподобни оче, који просветивши страну ову

чистим животом својим, благочесшћу и страху Божијем научивши. Радуј се, светитељу, отечеству својему пресветли светилниче, словом житије просијавши. Радуј се, блажени оче наш, похвало и славо великом Новгороду и све Руске земље удобрење. Радуј се, оче блажени, украсивши Новгород, ако пречасним утварама, мноштвом божествених храмова и свештених манастира сазданим. Радуј се, свештени оче, топли молебниче ка Богу о благочестивом и христољубивом великом самодршцу све Руске земље и за благородних његових чеда, подати победу над свим непријатељима, умножити године живота њиховог у благодејствију са благоверним самодршцем, и направити разум ка спасењу душа њихових, и државу њихову мирном устројити и испунити је сваком благодати. Радуј се, светитељу Мојсије миротворче, укротивши међу собом брану, сакупивши љубав, ратујуће прогнавши и вражебне људе и мрзительне бесе, узвеселивши благе, човекољубиве ангеле. Радуј се, оче блажени, ходећи ка Богу за све православне христијане — управити их на спаситељно. Радуј се, оче свештени, тескобним тишино и нишчим заступљење, удовицама и сиротима помоћниче, старости штапу, младима приповедачу, за брањење поборниче. Радуј се, све Руске земље светило и украшење. Него, о свеблажени архиереју Мојсије, слуго Господњи, апостола последоватељу, ревнитељу и подражатељу, исправљењем светих светитељу и преподобних, свима нама молитвама твојим подава чак ка спасењу прошења, који ка гробу твоме приходећи верују, избављајући од беде и недуга и тескобе, злобујућих нахођења, као добрим подвигом подвизавао се јеси по апостолу: течење скончавши и веру сапоштова, тиме сада селиш се са светитељима и преподобнима, са свима, од века Богу угодивши, и сада наслађујеш се с њима неизреченим красотама и радостима, то уготови Бог онима који љубе њега. Имајући дрзновење ка Христу Богу, свеосвећењи, блажени и преподобни оче, као чедољубиви отац посећујеш паству своју, не презри нас, који поштујући верују и љубављу чесну твоју и многорадосну спомен, приђи посреди нас невидљиво, избави нас од свих видиљивих и невидљивих непријатеља, и тескоба и болести и напасти, и да не оставивши молења која на те с Богом надежду имају, него сатвори находећим на нас тескобом примењене. Она, оче, се време, које помоће ти и тугу на радост претворити!

Можеш за претставком овом ка Владици, током ако хоћеш, предстојати престолу свих Творца и Бога, за нас грешне моли, и свагда нам помажи. Прихвата за све Владика и твоју молитву, благоугодившу јеси њему добрим животом својим, њега ради похвалише те божествени ангели, виде те сабори светих мученика, апостоли, пророци, светитељи, преподобни и сви праведници Господњи; прослави пак те Господ, као што си ти прославио Њега у времену овога живота, у бесконачном царству своме. Овога да не будемо лишени и ми смирени, подобивши се поживети у векове ове с правдом и милосрђем. Њему пак слава и сила, част и поклоњење са безначалним његовим Оцем и са Пресветим и Благим и Животворећим Духом сада и увек и у векове векова. Амин.